

İNÖZÜ VADİSİ'NİN KORUMA KARARLARININ İRDELENMESİ

Filiz AKLANOĞLU

Araş. Gör., A.Ü.Z.F. Peyzaj Mimarlığı Bölümü 06110 Dışkapı/Ankara
filiz.aklanoglu@agri.ankara.edu.tr

ÖZET

Bu çalışmada; İnözü Vadisi örneğinde yasalarla korunan bir alanın koruma kararının o alan için etkili bir koruma sağlamadığı vurgulanmaktadır. Vadinin korunan ve korunmayan kısmının mevcut durumu belirlenmiş, mevcut ve olası sorunlarla nedenleri saptanmıştır. Bu durumdan yola çıkarak İnözü Vadisi'nin koruma kararları irdelenerek, koruma uygulamalarının daha etkin olarak gerçekleştirilmesini sağlamaya yönelik öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İnözü Vadisi, Koruma Kararları

INVESTIGATING OF DECISIONS OF İNÖZÜ VALLEY'S CONSERVATION

ABSTRACT

In this study, it is expressed that conservation by laws is not efficient enough for İnözü Valley which is also protected by law. Protected and unprotected parts of the İnözü Valley have been examined and both current and potential problems with their reasons have been determined. And finally after assessing conservation policies for İnözü Valley, solutions for efficient protection have been suggested.

Keywords: İnözü Valley, Conservation Policies

GİRİŞ

Kültürel ve doğal kaynakların değeri, yaşanan çevreye kazandırdığı potansiyel, korunarak sonraki nesillere aktarılmasının toplumun geleceği için önemli olduğu anlaşılmaya başlansa da yapılan çalışma ve uygulamalar yeterli veya gerçekçi olmamaktadır. Doğal ve kültürel çevrelerde koruma ve yenilemenin başarılı olması, toplumsal kopmalara neden olmadan, sosyal yapının bütünlüğünü bozmadan gerçekleşmesine bağlıdır. Etkili bir koruma politikasının doğal ve kültürel kaynakları sosyal yaşama katması ve bütünleşmeyi sağlaması gerekmektedir.

Çağdaş koruma kavramı bilgidен estetiğe, halkın bilincinden ahlaka, parasal kaynaklardan politikalara kadar geniş bir kapsama sahip olmak zorundadır. Bir etkinlik alanı olarak çağdaş korumada; her türlü korumanın temelde bütünleşmesinden yeniden kullanım için değiştirilmesine, arkeolojik korumadan kentsel yenilemeye, peyzaj düzenlemesinden doğal çevre korumasına, mimarlık alanı içindeki her çeşit ürünün yenilenmesine, bakımına, onarımına kadar var olan yöntemlerin, kuramların ve uygulamaların birbirleriyle dolaylı-dolaysız ilişkileri vardır (Görgülü, 1993).

Ayrıca kültürel ve doğal çevrenin korunması bir bütündür. Doğayı ve insanın zaman içinde oluşturduğu fiziksel ortam ile bu ortamda yer alan insanın ilişkileri bir bütün olarak ele alınmazsa, koruma yönünde yapılacak çalışmalarda eksiklikler, aksaklıklar ve problemler olacaktır (Karakaş, 1997).

Yok edilen doğal ve tarihi değerlerin yeniden üretimi söz konusu olmayacağı için doğal ve tarihi değerleri koruma bir gereklilik; koruma amaçlı müdahaleler ise birer toplumsal sorumluluktur (Bademli, 1997).

MATERYAL ve YÖNTEM

Koruma kararlarının irdelendiği ve önerilerin geliştirildiği çalışmanın materyali, Beypazarı ilçesinde bulunan I. Derece Arkeolojik ve II. Derece Doğal Sit olarak tescil edilmiş olan İnözü Vadisi'dir.

Araştırmanın yöntemi; etüt, analiz ve değerlendirme aşamalarından oluşmaktadır. Öncelikle İnözü Vadisi'nin özellikleri belirlenerek İnözü Vadisi I. Derece Arkeolojik ve II. Derece Doğal Sit

kararları ile sit sınırları incelenmiştir. Ayrıca mevcut ve olası sorunlar saptanarak çözüm önerileri geliştirilmiştir.

ARAŞTIRMA BULGULARI

İnözü Vadisi'nin Özellikleri

İnözü Vadisi, Ankara'nın 90 km kuzeybatısında bulunan Beypazarı İlçesi sınırları içinde (Beypazarı'nın kuzeydoğusunda) yer almaktadır. İlçenin en alçak noktası İnözü Vadisi (650 m) olup vadinin ilçe merkeziyle birleştiği yerden itibaren doğu ve batı kısımları tamamen kayalıktır. Uşakgöl Köyü eteklerinden doğan İnözü Çayı'na birkaç küçük dere karışarak, dar ve dik İnözü Vadisi'nden ve Beypazarı'nın içinden geçerek Kirmir Çayı'na karışır. Alimolla, Sabagoz ve Kumsüren Dereleri, İnözü Deresi'yle birleşerek vadi sistemini oluşturmaktadırlar. Kış ve bahar aylarında artan yağışa paralel olarak suyu artmakta, yaz aylarında yağışın azalması nedeniyle de İnözü Deresi'nin suyu azalmaktadır (Anonim, 1998).

İnözü Vadisi Önemli Kuş Alanı statüsünü, kara leylek ve bıyıklı doğan sayesinde kazanmıştır. Vadide kayalıklara yuva yapan 5 çift kara leylek ve 1 çift bıyıklı doğan popülasyonlarına rastlanmaktadır. Vadide üreyen diğer önemli kuşlar arasında angut kuşu, küçük akbaba ve kuzgun sıralanabilir. İnözü Vadisi yapılan sınıflamaya göre B₂ (Avrupa ölçeğinde korunmada öncelikli türler) kriterine sahip bir alandır (Magnin ve Yazar, 1997).

İnözü Vadisi, kentsel ve kırsal alanlar arasındaki bağlantıyı ve geçişi sağlamaktadır. Vadide yer alan ve mevsimlik kullanımı olan konutlar, Beypazarı halkının kırsal yaşamını sürdürmesini sağlamaktadır. Bu kullanımının yanı sıra son yıllarda vadinin rekreasyonel kullanımında da (turizm, piknik, çeşitli sportif aktiviteler) artış olmuştur (Akınoğlu, 2002).

Kent merkezini ikiye bölen İnözü Vadisi boyunca yer alan bahçeler ve bağlık alanlar, kentin açık-yeşil alan sisteminin büyük bir kısmını oluşturmaktadır. Vadi tabanından geçen dere etrafında yer alan doğal bitki örtüsüyle bahçe ve bağlık alanlar, yoğun bir yeşil doku oluşturmaktadır. Bu yeşil doku dereyle birlikte kent merkezine kadar uzanmaktadır. İnözü Vadisi'nde başlıca alan kullanımı mera olmakla birlikte, vadi tabanında sulu tarım alanları mevcuttur. Güney kesiminde ise bağ evlerinde oluşan yerleşim alanı bulunmaktadır. Vadinin doğu yakasında Orman Bakanlığı tarafından yapılan ağaçlandırma alanları ve bozuk orman alanları mevcuttur. Ayrıca vadiden geçen ve yol boyunca yer alan ağaçlık alanlar piknik alanı olarak kullanılmaktadır (Yaman, 2000).

Vadinin iki yakasında yer alan kanyon özelliği gösteren kayalık alanlarda birçok mağara vardır. Mağaraların çoğu insan eliyle işlenmiş olup Roma döneminden itibaren konut, kilise ve mezar olarak kullanıldığı belirlenmiştir. Vadinin bu tarihi özelliğinin yanı sıra vadi tabanında yer alan bağ ve meyvelik alanlar önemli yer tutmaktadır. İnözü Vadisi özellikle ilçe halkı için günümüze kadar geleneksel bağ yaşamıyla ön plana çıkmıştır. Ayrıca İnözü Vadisi'nde Türkiye'nin en çok bilinen maden sularından birisi olan Beypazarı Maden Suyu'nun iki ayrı kaynağı bulunmaktadır (Yaman, 2000).

İNÖZÜ VADİSİ'NİN KORUMA KARARLARI

Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından 13.11.1990 tarihli ve 1452 sayılı karara göre İnözü Vadisi;

- Vadinin içerisinde ve iki yanındaki kayalıklarda yer alan doğal ve insan eliyle oyularak yapılmış olan kaya mezarları ve kiliseleri dikkate alınarak *I. Derece Arkeolojik Sit*,
- Vadi tabanındaki bağlık alanlar, geleneksel bağ yaşamı ve mevcut bitki örtüsü göz önüne alınarak *II. Derece Doğal Sit*,

olarak tescil edilmesine karar verilmiştir.

İNÖZÜ VADİSİ'NDE GÖRÜLEN SORUNLAR

Ülkemizde son yıllardaki rant kaygısı sonucu sürdürülebilir olmayan politikalar nedeniyle doğal, kültürel ve tarihi kaynakların aleyhine bir gelişme ortaya çıkmıştır. Günümüzde planlama her ne kadar geleceğe yönelik olarak yapılsa da kısa süreli çıkarlar ve politik taleplerin yönlendirme

etkisi altında kalabilmektedir. Bu durum beraberinde sorunları da getirmiştir. Bunun sonucunda da mevcut kaynakların kullanımı ve yönetiminden çok sorunların çözümüyle uğraşılmaktadır.

İnözü Vadisi'nin kısmen de olsa koruma altına alınması, alanın geleceğini garanti altına alırken bazı sorunların da ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Vadiye yönelik koruma kararları alınırken vadinin günümüzde Beypazarı ve çevre halkı tarafından en çok bilinen ve kullanılan küçük bir bölümü dikkate alınmış ve koruma kararları bu bölüme yönelik olarak geliştirilmiştir. Oysa vadi sistemi koruma alanı sınırlarından itibaren 15 km'lik bir şerit halinde devam etmekte ve bu bölümde de farklı özelliklere sahip doğal ve kültürel değerleri içermektedir.

Koruma kararı alınırken detaylı bir araştırma ve envanter çalışması yapılmamış, sınırlar çok dar tutulmuştur. Koruma kararı alındıktan sonra çoğu koruma alanında olduğu gibi İnözü Vadisi için de uygulamaya yönelik herhangi bir planlama yapılmamıştır.

İnözü Vadisi, doğal, kültürel ve tarihi özellikleriyle Beypazarı ve Ankara için ilgi odağı olmuştur. İnözü Vadisi'nin I. Derece Arkeolojik Sit ve II. Derece Doğal Sit statülerine sahip olması alanın hem önemini arttırmakta hem de turizm açısından daha da ilgi çekici hale getirmektedir. Alana yönelik turizm planlaması yapılmadığı için alan üzerinde yoğun kullanımdan kaynaklanan baskılara neden olmaktadır.

İnözü Vadisi'nde görülen en önemli sorun koruma kararından sonra vadinin değer kazanmasıyla halkın bu alandaki yapılaşma isteklerinin arttığını göstermektedir. I. Derece Arkeolojik Sit ve II. Derece Doğal Sit alanlarında kesin yapılaşma yasağı vardır. Bu durumda vadinin I. Derece Arkeolojik Sit ve II. Derece Doğal Sit olan kısmında bu talepler gerçekleşmeyeceğinden korunmayan kısmında taleplerin gerçekleştirilebileceğidir. Bu nedenle vadinin hem korunan hem de korunmayan kısmında kullanımla ilgili sorunlar görülmektedir.

Vadide yer alan iki ayrı sit alanında özellikle kayalık alanlarda yer alan mağaralar, ulaşımın zor olması nedeniyle korunmuş, herhangi bir zarara uğramamıştır. Ancak vadi tabanı yerleşim baskısı altındadır. Ayrıca yakından geçen Beypazarı-Kıbrısık karayolu, vadinin içinde yer alan bağlık ve ağaçlandırma alanlarının daralmasına neden olmuştur (Yaman, 2000).

SONUÇ ve ÖNERİLER

Koruma sürecinin ilk ve en önemli aşaması, korunacak değerlerin tespit ve tescilidir. Vadi sistemini oluşturan doğal ve kültürel değerlerin tamamı dikkate alınarak vadi bir bütün olarak (İnözü Vadisi'nin ekolojik duyarlılığı göz önüne alınarak) değerlendirilmeli, detaylı bir şekilde korumaya esas teşkil eden faktörlerin envanteri çıkarılmalıdır.

Koruma alanı sınırlarının tekrar gözden geçirilmesi İnözü Vadisi'nin bütüncül koruma ve kullanım kararlarının alınması açısından çok önemlidir. Sit statüsünün vadinin tamamını içine alacak şekilde değiştirilmesi daha doğru bir karar olacaktır. Aksi takdirde bir kısmı koruma altına alınmış olsa da vadini bütünlüğü ve sahip olduğu nitelikleri zamanla yapılan uygulamalar nedeniyle bozulacaktır.

Koruma amaçlı imar planının hazırlanması ve uygulama aşamasında da halkın ve yerel yönetimin desteğinin sağlanması gereklidir. Planlama amacı ve hedefler belirlendikten sonra koruma ve geliştirme kararları, doğru bir şekilde ortaya koyulmalıdır.

Yerel halkın İnözü Vadisi'nin korunmasının gerekliliği, koruma-kullanımı hakkında bilinçlenmesi ve vadiye sahip çıkması sağlanmalıdır. Böylece bilinçli bir şekilde sahiplenilen vadinin geleceği garanti altına alınabilir.

KAYNAKLAR

- Aklanoğlu, F., 2002. Beypazarı Peyzaj Potansiyelinin Saptanması Üzerine Bir Araştırma. A.Ü.F.B.E. Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 87s.
- Anonim, 1998. Ankara İlinin Çevre Jeolojisi ve Doğal Kaynakları, MTA, Ankara, 21s.
- Bademli, R., R., 1997. Ulusal Çevre Eylem Planı: Doğal, Tarihi ve Kültürel Değerlerin Korunması. T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Yayını, <http://ekutup.dpt.gov.tr/cevre/eylempla/bademli.pdf>
- Görgülü, Z. 1993. İmar Planlama, Koruma ve Plancı İlişkileri Üzerine Bir Değerlendirme. Yapı Dergisi, YEM Yayını, Sayı:137, İstanbul, 35-38s.
- Karakaş, T. 1997. Kültür ve Tabiat Varlıkları Mevzuatı. Tüze Yayıncılık, Ankara, 75s.
- Magnin, G. ve Yarar, M. 1997. Türkiye'nin Önemli Kuş Alanları. Doğal Hayatı Koruma Derneđi Yayını, İstanbul, 187s.
- Yaman, M. 1999. İnözü Vadisinin Beypazarı Açık Yeşil Alan Dokusu İçinde İrdelenmesi. A.Ü.F.B.E. Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 60-61s.